

નામ પાડવાનું જ્ઞાન
અને
અહલેભૈતનાં નામો

લેખક
અહ્લામા નસીરુદ્દીન નસીર હુંઝાઈ

પ્રકાશક
ખાનાએ લિખત-ઈદારાએ આરીફ

નામ પાડવાનું જ્ઞાન
અને
અહેલેભૈતનાં નામો

લેખક

અક્ષામા નસીરુદ્દીન નસીર હુસાઈ

□

અનુવાદક

અકબર હુબીબ રાજન

પ્રકાશક

ખાનાએ હિકમત-ઈદારાએ આરીફ

૩-A, નૂર વીલા, રહલ, ગાર્ડન વેસ્ટ,

કરાચી-૩.

નામ પાડવાનું જ્ઞાન અને અહેલેખૈતનાં નામો

ફરમાન મુબારક

હુંજા અને ગીલગીટની જમાતો માટે રેડિયો મારફત મુંબઈથી તારીખ ૧૦મી માર્ચ ૧૯૪૦ના, હઝરત ઈમામ સુલતાન મુહમ્મદશાહ (સ.અ.)એ ફરમાવ્યું :

“હિંદુસ્તાનની દક્ષિણ સરહદોની સઘળી જમાતો, દાખલા તરીકે ચિત્રાલ, હુંજા, ગીલગીટ અને બદખ્શાનના સઘળા મિત્રો અને શુભેચ્છકોને નેક દુઆઓમાં યાદ કરું છું. વિશ્વાસ રાખો કે મારા પ્રેમ અને દયાનું નૂર હુંજાની પૂરી જમાત ઉપર સૂર્યની જેમ (ઊગી જશે) પ્રકાશી જશે.

માણસ, બાઈ, નાના, મોટા, યુવાન અને વૃદ્ધ સઘળાં મારાં રૂહાની ફરજદો છે. હું ક્યારે ય ભૂલતો નથી; અને ન ક્યારે ય ભૂલીશ. દુનિયામાં પણ અને આખેસ્તમાં પણ.

તમારાં બાળકોને શિક્ષણ અપાવવાની કોશિશ કરતા રહેજો. યુરોપીય ભાષાઓ અને અંગ્રેજી શીખવવા માટે તત્પર રહેજો. તમારા સમયના હાકેમો (સત્તાધારીઓ)ના હુકમ માનજો. નાના અને હાથ નીચેનાઓ ઉપર મહેરબાન થઈ રહેજો.”

—હઝરત ઈમામ સુલતાન મુહમ્મદ શાહ (અ.સ.)નું ફરમાન

અનુવાદક તરફથી બે બોલ

આ પુસ્તક દેખાવમાં નાનકડું છે કે જેને વાંચી જવામાં વધુ સમય ન લાગે, પણ તેને જો ઊંડાણથી જોવા જઈએ, તો આ એક જ્ઞાનનો સમુદ્ર છે કે જેને એક કૂજામાં બંધ કરવાનો પ્રયત્ન કરીને લેખકે ખરા અર્થમાં વાંચનાર માટે ઘાગું બધું આપી દીધું છે. લેખકની વિદ્વતા, જ્ઞાન અને વ્યવહારુ જીવનની સાદાઈના સુમેળથી પ્રભાવિત થઈને, આંતરરાષ્ટ્રિય ખ્યાતિ મળેલ એવા દેશનાં નમ્રતાના ગુણો ધરાવનારા આ માનવી તરફ આકર્ષાઈને, આરંભમાં જે ફક્ત મિત્રભાવે અને ગુજરાતી લેખન-વાંચનના શોખને લીધે અનુવાદ કરવા ખાતર કે પછી ગુજરાતી વાંચકો માટે કંઈક સારું વાંચન અને જ્ઞાન મળે એ હેતુથી અદ્વામા નસીરુદ્દીન હુંઆઈના પુસ્તકો “સો-સવાલ” અને “ઝીકરે-ઈલાહી” નો અનુવાદ કર્યો હતો. તે હવે જિજ્ઞાસા અને જ્ઞાનવૃદ્ધિની અનાયાસે મળેલી તક માટેની લાલસાનું સ્વરૂપ ધારણ કરતો જાય છે; અને આ પછી પણ તેમના બીજાં પુસ્તકોનો ગુજરાતી અનુવાદ કરવાનું કામ ચાલુ રાખવાની વૃત્તિ થાય છે.

એ વાતમાં કોઈ શંકા નથી કે લેખક પાસે જ્ઞાનનો ભંડાર છે, પણ તેમનાં પુસ્તકો આપણા ઈ-એ-પાકના ગુજરાતી ભાષીઓ માટે સમજવામાં થોડે સમય લાગશે. કાણ કે તેમનાં પુસ્તકો કુરાનના હવાલાથી ભરેલાં છે અને આપણે પીરોના ગીનાનો તથા ઈમામના ફરમાનો ઉપર મુખ્યત્વે ભાર મૂકતા હોઈએ છીએ. જેથી કરીને સંભવ છે કે એવાં પુસ્તકો કે જેમાં આ બે વસ્તુ ન હોય તેને આપણે ગંભીરપણે ધાર્મિક ભાવનાની અસરથી નથી જોતા, દેશનાં ય લેખકના

પુસ્તકોમાં ઈમામ તરફના પ્રેમ, વિશ્વાસ અને ભાવના થકી, તેમના ઉચ્ચ રૂઢાની અનુભવો થકી અને કુરાને શરીફના જ્ઞાનની તેમના દ્વારા અપાતી સમજણ થકી તેમનાં પુસ્તકો અગત્યતા ધરાવે છે; અને ન ફક્ત વાંચવા યોગ્ય છે, પરંતુ મનન કરવા લાયક છે. જેને ક્યાંયથી પણ કંઈક સારું મેળવવું જ હોય, તેને તો આમાંથી ઘણું બધું મળી રહે છે.

પંજેતન પાક તથા પવિત્ર ઈમામોનાં નામોની હિકમત તથા તેના અર્થના વર્ણન દ્વારા અહીં આ પુસ્તકમાં આપેલી બાબતો વિશે વધુ વિગત આપવા. કસ્તાં એટલું જણાવવું જ પૂરતું થઈ પડશે કે આ પુસ્તક એ સ્વાદ યખાડે છે કે જે સ્વાદથી અન્ય કોઈ જો નહિ હોય તો હું તો અજાણ હતો જ; અને આ સ્વાદ યાખવાથી અનેરો આનંદ મળ્યો કે જે વારંવાર માણવાને મન થાય છે.

Institute for
Spiritual Welfare
and
Luminous Science
Knowledge for a united humanity

—અકબર હબીબ રાજન
૮મી જુલાઈ, ૧૯૯૦

બિસ્મિલ્લાહિર રુમાનિર સુબ્હાન

આ નમ્ર અને કમજ્જર બંદી ઈમામે ઝમાનના ગુલામોનો ગુલામ, મિત્રોના પગની રજ, મજ્જૂર ખાસ વિષયના રૂપમાં મારા અમુક ઉચ્ચ મુકામી, અક્કલમંદ અને જ્ઞાન ધરાવનારા મિત્રોની લેખિત ફરમાઈશના અમલ માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યો છું જેમાં તેમણે ઈત્મના ફેલાવા ખાતર, પવિત્ર અહેલેબૈત સલ્વાતુલ્લાહ અલૈહિમના મુબારકનામોના અર્થ અને તેની હિકમત (તેના જ્ઞાન)ને વર્ણવવા માટે કહેલું. તો ખૂબ જ આજીજીપૂર્વક વિનતી છે કે આ વિષયમાં સૌથી પ્રથમ તસ્મીઅ અર્થાત નામ પાડવા વિશે કંઈક મૂળભૂત વાતોની ચર્ચા કરવી જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ છે :

૧. ઘણી વખત સ્વાયત અથવા સ્વાજ અથવા મઝહબી માન્યતા મુજબ લોકો પોતાનાં બાળકોનાં નામ કોઈ દીની (ધાર્મિક) અથવા ખાનદાની બુઝુર્ગ અથવા કોઈ જાણીતી કે પ્રખ્યાત વ્યક્તિના નામ ઉપર રાખે છે; અને આમ કરવાનો હેતુ અને ઈચ્છા એ હોય છે કે ખુદા કરે ને ક્દાય તેમનું બાળક જેનું નામ (જે વ્યક્તિના નામ ઉપરથી રાખેલ છે) તેના જેવું થઈ જાય.

૨. જો યોગાનુયોગ (ઈત્તેફાકન) કોઈ ઉચ્ચ હસ્તીનું નામ રાખે શબ્દના અર્થમાં (ફીક્લનરીમાં જાણાવ્યા મુજબ) સામાન્ય એટલે કે મામુલી પ્રકારનું છે, તો તેમ છતાં પણ સૈદ્ધાંતિક રીતે વ્યક્તિગત ગુણોને દૈષ્ટિ સમક્ષ રાખીને ખૂબ શોખથી એવાં નામ પસંદ કરી લે છે, જેમ કે હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામનું બરકતવંતુ નામ છે. જોકે શબ્દ “મૂસા” જાહેરી રીતે પોતાની મૂળ એટલે કે “ફીબ્તી” ભાષામાં સામાન્ય અર્થ ધરાવે છે. જેમ કે “મૂ” નો અર્થ છે પાણી; અને “સા”નો અર્થ

વૃક્ષ (દરખત) છે. મતલબ કે “મૂસા” એટલે વૃક્ષની નીચે પાણીથી લીધેલું. તે ઈમાં તેમાં કોઈ શંકા નથી કે બરફત મેળવવાની નિચ્ચતથી આ મહાન પયગમ્બર એટલે કે મૂસા (અ.સ.)ના નામ ઉપર રાખવામાં આવે છે, કેમ કે આ દેશાંતમાં નામના શાબ્દિક અર્થ ઉપર વ્યક્તિની ખાસિયતો અને ખૂબીઓ સરસાઈ મેળવી જાય છે.

૩. આ બાબતમાં એક સ્વાજ એ પાગ છે કે નવજન્મિત બાળક માટે કોઈ એવું નવું નામ કે જુનું નામ પસંદ કરવામાં આવે કે જેના અર્થમાં બાળક કે બાળકી માટે કોઈ સારો ગુણ સમાયેલો હોય, જેમ કે “શેરીલ” અને “આફતાબ બાનુ”

૪. ઘણીવેળા બાળકનું નામ સ્થળ, જગ્યા અને અન્ય બનાવોના હવાલાથી રાખવામાં આવે છે, જેમ કે “નવરોઝઅલી”, “ગુલશન” “હજજબીબી” વગેરે. તેમ ઈમાં સૌથી ઉત્તમ બાબત એ છે કે મોમેનીન પોતાના બાળકનું નામ અહેલેબૈત અલૈહિસ્સલામના મુબારક નામો ઉપરથી રાખે, અને હા ! બાળકીઓ માટેનાં નામો માટે અલબત્ત એ રજા છે કે સિતારાઓ, જવાહિરાત, ફૂલો વગેરે જેવી દિલકશ વસ્તુઓમાંથી કોઈ નામને પસંદ કરે.

જો કે જાહેરી રીતે તો માનવંત અંબિયાઓ અને ઈમામો અલૈહિમુસ્સલામના મહાન નામોમાં પાગ એ જ સિદ્દાંત કામ કરી રહેલા દેખાય છે. પરંતુ ખુદ તઆલાની નજીક રહેતા બંદાઓની હેસિયતથી તેઓ માનવંતનાં મુબારક નામોમાં ઈસ્મ અને મા’રફતના મોટા મોટા ભેદે દૂષાયેલા છે, તો એ બાબતમાં કંઈ અજાયબી નથી કે અદ્લાહ તઆલાએ હઝરત મૂસાના નામમાં પાગ એક ખાસ તાવીલ સમાવી દીધી હોય. કેમ કે તાવીલનું જ્ઞાન પોતાની મીઠાશ અને સૂરની

શક્તિમાં પાણી માફક છે અને શબ્દે જુદા જુદા પ્રકારના વાસણ જેવા છે, માટે તાવીલનું પાણી દરેક શબ્દના વાસણમાં તેના સ્વરૂપ મુજબ સદાથી મોજૂદ રહ્યા કરે છે. હવે આપણે આ ઓળખાણ (પ્રસ્તાવના) પછી મૂળ વિષયની તસ્ક પાછા વળીએ છીએ.

મુહમ્મદ (અ.સ.) : આ શબ્દનું મૂળ “હે-મીમ-દાલ” છે. મુહમ્મદનો અર્થ છે અતિશય વખાણેલું, પ્રશંસા પામેલું. કુરાને પાકમાં “મુહમ્મદ” શબ્દ ચાર વખત આવ્યો છે; અને અહેમદ એક વખત કહેવાયેલો છે. આમ તો પૂરું કુરાન સહેમતે આલમ સલહાહુ અલૈહિ વ આલેહિ વસહમની પ્રશંસા અને ગુણોથી ભરેલું છે. જેમ કે કહેવામાં આવ્યું છે કે “કુરાન તમામ વસ્કી કમલી મુહમ્મદ અસ્ત” અર્થાત “કુરાન સંપૂર્ણપણે મુહમ્મદની કમાલીયતનાં વખાણ છે.” પરંતુ અહીં ફક્ત નામ “મુહમ્મદ”નો અર્થ એ જ આપણો હેતુ છે. માટે એ કહેવું વાજિબ છે કે આ શબ્દનો સીધીસીધો સંબંધ “મુકામે મહેમૂદ” (અર્થાત વખાણેલી જગ્યા)થી છે. જેમ કે ખુદાનું ફરમાન છે કે “અંચબઅસાક રબબુક મુકામન મહેમૂદન” ૧૭/૭૮. “સંભવિત છે (દૂર નથી) કે તારો પસ્વરદિગાર તને મુકામે મહેમૂદ (વખાણેલા સ્થળે) પર પહોંચાડી દે.” અર્થાત તમારું પુનર્જીવન મુકામે મહેમૂદ પર હશે, જે દિવ્ય, (ઈશ્વરી) શબ્દ અને બુદ્ધિનું મૂળ છે, જે પ્રશંસા પામેલ અને વખાણાયેલ છે.

મુહમ્મદની સંખ્યાવાચક (NUMERAL) તાવીલ “અલી” છે. તે એ રીતે કે મુહમ્મદ : મીમ (૪૦) + હ (૮) + મીમ (૪૦) + દાલ (૪) = ૮૨ = ૮ + ૨ = ૧૧ = ૧ + ૧ = ૨; જવાબ ‘અલી’ = એન (૭૦) + લામ (૩૦) + યે (૧૦) = ૧૧૦ = ૧ + ૧ + ૦ = ૨. જવાબ તમો જોઈ શકો છો કે અક્ષરોની વધુ ગણતરી (જુમલે

અસગર) '૨' છે, જેનો હેતુ (જેનાથી મુશ્કેલી) છે અલી. કેમ કે અલીના અક્ષરોની વધુ ગણતરી પણ '૨' છે. આનો અર્થ એ થયો કે મુહમ્મદ અને અલી સલવાતુલ્લાહ અલૈહિમ એક જ નૂર છે. એ માટે કે નૂર સદા ય એક જ હોય છે. તેજ એક નૂર સર્વત્ર, સર્વવ્યાપક અને પૂરતું છે; અને બે નૂસ્ની કલ્પનાથી નૂસ્ની કમાલીયતનો અસ્વીકાર (નામંજૂરી) થાય છે.

મુસ્તફા : આનું મૂળ સ્વાદ, કે, વાવ છે; અને તેનો અર્થ છે ચૂંટાયેલું, પસંદ કરેલું, કિમત કરાયેલું, વખાણાયેલું; અને એ આપ હઝરત (સ.અ.)નો લક્ષ્મ-સંજ્ઞા મુબારક છે.

અલી : મૂળ છે એન, લામ, યે, મતલબ છે ઉચ્ચ (બુલંદ), ઉન્નાતિ, આદર્શ, ગૌરવ પામેલું. 'અલી'નું આ બસ્કત વંતુ નામ ખુદા તઆલાનાં ગુણવાચક નામોમાંથી છે, જેનું કારણ એ છે કે અલ્લાહ પાક પોતાના પસંદ પામેલા બંદાઓ (અંબિયા અને ઇમામો)ને પોતાની દયાવાળી આકૃતિ, (સ્વરૂપ) સૂરને સ્હેમાની ઉપરથી પૈદા કરે છે, પોતાનું ક્રેઈ નામ આપે છે, પોતાના જીવંત ઇસ્મે આઝમ તરીકે નીમે છે, પોતાની પવિત્ર રૂહ તેમાં ફૂંકી દે છે; અને પોતાની ખિલાફતથી તેને નવાઝે છે (મોટી પદવી આપે છે); તો આ સત્ય છે કે મુહમ્મદ (સ.અ.સ.) અને અલી (અ.સ.)નાં પવિત્ર નામો ખુદાના તરફથી બક્ષવામાં-ઈનાયત કરવામાં આવ્યાં છે. કેમ કે આ તેનો એક દેહ-અટલ નિર્ધાર હતો કે નૂરે ઇસ્મ અને હિદાયત હંમેશ માટે ઈબ્રાહીમ (અ.સ.)ની આલ સાથે જોડાયેલા સ્હે. (૪ : ૫૪)

મુતુર્ઝ : મૂળ રે, જવાદ, યે છે. આનો અર્થ છે પસંદગી પામેલું, કીમતી, ચૂંટી કાઢેલું, પ્રખ્યાત. આ મૌલા અલી (અ.સ.)નો

લક્ષ્મણ છે, જે ખુદા અને રસૂલ (સ.અ.સ.)ની ઈચ્છા મુજબ છે.

કાતમા : મૂળ છે કે, તોય, મીમ. કાતમાનો શબ્દ મુજબનો અર્થ (લુગવી માયના) છે, “ને સ્ત્રી જેણે નક્કી કરેલા સમય ઉપર બચ્ચાનું દૂધ દોડાવ્યું હોય.” પરંતુ (જનાબે સૈયદા સલામુલ્લા અલૈહા) હઝરત બીબી કાતમાનું આ પવિત્ર નામ કાતમા બિન્ને અસદના ઉચ્ચ નામે રાખવામાં આવેલ છે; અને તેમાં શાબ્દિક અર્થ કરતાં હઝરત અબૂતાલિબની ઘસ્વાળી કાતમા બિન્ને અસદના વ્યક્તિત્વના ગુણો સામે રાખેલું છે. તેઓ અસદની પુત્રી, હઝરત હાશિમની પૌત્રી અને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહી વ આલૈહી વસસલ્લમની કૂઈ હતાં, તેમનામાં શું શું ગુણો હતા (ખૂબીઓ હતી) અને તેઓ હઝરત રસૂલ સલ્લમની માવજત બાબત કેટલી મહોબ્બત અને માયા સાથે સારસંભાળ કરી છે, તે બાબતની જાણ સંબંધિત ઈતિહાસ દ્વારા થઈ શકે છે.

ઝહરા : મૂળ ઝે, હ્ય, રે, છે. અર્થ છે ઝગમગતું, ચમકતું, પ્રકાશિત, ચક્રચક્રિત, ઝહર, દીવા અથવા ચંદ્રને અથવા ચહેરાના પ્રકાશિત થવાને કે ચમકવાને કહે છે. અઝહરના પાણ એજ અર્થ થાય છે, પાણ તે નરજાતિ માટે છે. આજ મૂળ સાથે એક અન્ય શબ્દ “ઝોહરા” છે, જેના અર્થમાં રૂપાળાપાણું, સૌંદર્ય સમાયેલ છે. એ જ ઝોહરા એક ગૃહ-સિતારો છે, જેને અમુક જૂના લોકોએ રૂપ-સૌંદર્યની દેવી માની છે. ટૂંકમાં કહીએ તો કાતમા ઝહરા સલવાતુલ્લાહ અલૈહાની પવિત્ર અને પાકઝાત વ્યક્તિત્વમાં તે દરેક ખૂબીઓ અને ગુણો મોજૂદ હતા, જે જન્મતની સ્ત્રીઓની એક સરદાર સ્ત્રીમાં હોવા જોઈએ. તેઓ બુદ્ધિમાં રૂહાની અને જીસ્માની રીતે અત્યંત પાક અને પવિત્ર હતી, કેમ કે ખુદાવંદે આલમીને આયતે તત્હીરમાં રસૂલ (સ.અ.વ.)ની અહેલેબૈત

(ખાનદાન)ની પૂરેપૂરી અને સંપૂર્ણ પવિત્રતા અને પાકીઝગીની જામીનગીરી આપી છે. “આ દુનિયામાં ભૌતિક ચીજોની પવિત્રતા કેટલી ય રીતોથી થાય છે, પણ સૌથી ઉત્તમ પવિત્રતા સૂર્યનાં કિરણોથી અને બીજા તબક્કાની સફાઈ પાણીથી થાય છે. જ્યારે પાણી સમુદ્ર સુધી પહોંચતાં પહોંચતાં મેલું થઈ જાય છે, મિશ્રાણવાળું થઈ જાય છે, તો સૂર્ય તેને પાતળું અને પવિત્ર બનાવીને ઊપાડી લે છે; અને પવિત્ર પાણીના રૂપમાં ફરી વાર વરસાવી દે છે.” (૩૩ : ૩૩) (૨૫ : ૪૮). આ દૈશાંતથી એ સત્ય જાહેર થઈ જાય છે કે અહેલેબૈતની પવિત્રતા નૂરના વરસાદથી થયા કરે છે, જે સૌથી ઉચ્ચ તબક્કાની પવિત્રતા છે.

હસન : મૂળ હ્ય, સીન, નુન છે. તેનો અર્થ થાય છે દરેકને ખુશ કરનાર, મનગમતી વસ્તુ, ખૂબસૂરત, રૂપાળી ચીજ. હઝસ્ત નબી સાહેબનું ફરમાન છે કે “અલ હસનુ વલ હુસૈન ઈમામા હક.....હુમા ખૈર.” હસન અને હુસૈન બંને બરહક (ખરા) ઈમામ છે. પદ્મી તેઓ ઊભા થઈ જાય કે બેસી જાય; અને તેમના પિતા બંને કરતાં બહેતર છે. મતલબ કે હઝસ્ત હસન (અ.સ.) અને હઝસ્ત હુસૈન (અ.સ.) ભલે દાવત કરે કે ન કરે, તેઓ ઈમામે મુસ્તવદા અને ઈમામે મુસ્તકર છે; અને તેમના પિતા તેમનાથી ઉચ્ચ છે. એ માટે કે તેઓ અસાસ છે.

જ્યાં ઈમામે બરહક (ખરા ઈમામ)નું નામ ‘અલી’ છે, ત્યાં નૂર ખુદાની ઊંચાઈની તરફ ઈશારે ફરમાવેલ છે; અને જ્યારે આ નૂર હસન (અ.સ.)ના સ્વરૂપમાં છે, ત્યારે તેના બાતિની રૂપ અને સુંદસ્તા તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવેલ છે. હઝસ્ત યુસુફ (અ.સ.) ઈમામે

મુસ્તવદા હતા, જેને સર્વજ્ઞ ખુદાવદે નૂરે ઈમામતની રૂઝાની સુંદસ્તા અને શાનો-શૌકનના દેશાંત બનાવીને રજૂ કરેલ છે, જેથી ઈમાનવાળાઓના હકીકી ઈસ્કનું જોર ઊમટે.

હુસૈન : મૂળ હય, સીન, નુન છે. આનો અર્થ પાગ એ જ છે જે હસન શબ્દનો છે, પાગ આમાં ફક્ત શાબ્દિક ફેરફાર એટલો છે કે આ ટૂંક નામ છે. જે પ્યારની ભાષામાં છે. પ્યારને લીધે બોલાય છે. આ હિકમતસભર નામ થકી ઈશારો એમ છે કે કંઈક લોકો આલે નબી ઓલાદે અલી (અ.સ.)ને તુચ્છ સમજશે અને કંઈક લોકો તેમનાથી પ્યાર કરશે. કેમ કે ટૂંકા નામની આજ બે બાજુ હોય છે.

ઝૈનુલ આબેદીન : ઝે, યે, નુન અને ઝૈન, બે, દાલ મૂળ છે. આપ (અ.સ.)નું મૂળ નામ અલી હતું; અને ઝયનુલ આબેદીન લક્બ હતું. એનો અર્થ છે ઈબાદત ગુઝારેનું આભૂષણ (શાણગાર). ઉચ્ચ મુકામી ઈમામ (અ.સ.)ના આ મુબારક લક્બ થકી એક જ ખુદાની ઈબાદતની મહત્વતા જાહેર થાય છે. સાથે સાથે એમાં એ સંકેત પાગ છે કે ઈબાદતની રૂહ ઈમામતની કલ્પનામાં છે. કેમ કે ઈમામે ઝમાના જ મા'રફતનો દસ્વાજો હોય છે અને મા'રફત ઈબાદતની જાન છે. કુરાનમાં "ઝૈન" શબ્દ નૂરે ઈમાનના માટે આવેલ છે. જેમ કે ફરમાવ્યું છે કે "વ....કુસુબિકુમ...૪૮/૭. પરંતુ અદ્લાહે ઈમાનને તમારા માટે પ્રિય બનાવ્યું છે અને તે (ઈમાન)ને તમારા અંતઃકરણોમાં શોભાયમાન કરી રાખ્યું છે."

મુહમ્મદ બાકર : આનું મૂળ છે બે, કાક, રે. "બકરન" = કાડવું, ખોલવું, વિશાળ કરવું. "નબક્કરા અર-રજુલુ ફી-અલ ઈસ્મ વ ફી-અલ માલ" = કોઈની પાસે પુષ્કળ જ્ઞાન (ઈસ્મ) હોવું અથવા

અતિશય માલ-ધન હોવો. અસલ શબ્દો મુજબ બાકરનો અર્થ છે, ધૂપા જ્ઞાન અને (આંતરિક) ગુપ્ત બાતિનનો બોલનાર (જાહેર કરનાર). એ જ કારણે આપ (અ.સ.)ને બાકીરુલ ઉલૂમ કહેતા હતા. ટૂંકમાં એ કે આપ (અ.સ.)ના નામ અને કામના નમૂનાથી (દેષ્ટાંતથી) એ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે નૂરે ઈમામત હમેશાં ગુપ્ત અને જ્ઞાન વિશેની (ઈસ્કાની) હિકમતોને જાહેર કરતું રહે છે.

જાફર અસ્સાદિક : મૂળ જીમ, ઐન, ફે અને સાદ, દાલ કાફ છે. જાફરનો અર્થ છે ઘરિયા (સમુદ્ર), નદી; અને સાદિક સત્ય બોલનારને કહે છે. આ મુબારક નામથી એ હકીકત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે મહાન અને પાક ઈમામ હકીકી ઈલ્મ-જ્ઞાનનો વહેતો ઘરિયો હોય છે. પ્રત્યેક ઈમામ પોતાના સમયનો **“અસ્સાદિક”** હોય છે અને સઘળા માનવંત ઈમામો **“સાદિકૈન”** કહેવાય છે, માટે દરેક જમાનાના લોકોને ફરમાવવામાં આવ્યું : **“યા અય્યુહલ્લાહીના આમનુ.....૯/૧૧૯ “અય ઈમાન લાવનારાઓ ! અદ્લાહથી ડરતા રહો અને સાચાઓનો સાથ આપો.”** મતલબ કે પોતાના સમયના ઈમામની સાથે થઈને રહો, જેથી તમોને સત્ય અને મા’રફત (જ્ઞાન)ના ભંડારથી માલામાલ કરી દેવામાં આવે. જો તમો ઈચ્છો તો અહીં ખૂબ વિચાર કરી શકો છો કે એક તરફ સઘળા ઈમાનવાળા છે, જેમને હકીકી ઈમામ અને પરહેઝગારીથી કામ લઈને સાચાઓની સાથે થઈ જવું જોઈએ. બીજી તરફ સાચાઓ છે, જેઓ ઈમાન, પરહેઝગારી અને સચ્ચાઈના ઉચ્ચ દરજ્જા ઉપર ઊભેલા છે.

ઈસ્માઈલ : હિબ્રુ ભાષામાં આ શબ્દ **“શીમાઈલ”** છે. **“શીમા”** (સમાઅ) સાંભળવું અને **“ઈલ”** અદ્લાહ. શાબ્દિક અર્થ થાય છે

ખુદાનું સાંભળવું, ઈમામે બસ્કુનું આ બસ્કનવંતું નામ હજસ્ત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.)ના નેક ફરજંદ હજસ્ત ઈસ્માઈલ (અ.સ.)ના નામ ઉપર છે. આ હિક્મતસભર નામમાં એ ઈશારે દેવામાં આવ્યો છે કે ઈમામતનો સિલસિલો આલે ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) અને આલે મુહમ્મદ (અ.સ.) છે. આનાથી જાહેરી અને બાતિની કુસ્બાનીઓ તરફ ધ્યાન દોસ્વવામાં આવ્યું છે.

મુહમ્મદ બિન ઈસ્માઈલ : પવિત્ર ઈમામ (અ.સ.)નું આ મુબારક નામ પયગમ્બરે ઈસ્લામ (સ.અ.વ.)ના મહાન નામ ઉપર છે, જેથી આલે મુહમ્મદના ઈમામોનું નૂરાની અને ખાનદાની સંબંધ-સગપાગ લોકોની જાગ્રમાં રહે. ખુદાવંદે આલમે પોતાના વહાલા પયગમ્બરે ઈસ્લામ (સ.અ.વ.)ને ક્રૈસર ૧૦૮/૧ એટલે કે એવો પુરુષ અર્પાગ કર્યો, જેના અગ્નિત બાળકો હોય અને તે ચોક્કસપાગે મૌલા અલી (અ.સ.) છે. જેથી રસુલુલાહના પ્યારા દૈન (ઈસ્લામ)ની હિદાયતની વ્યવસ્થા (હિદાયતનું કામ) સદાને માટે ટકી રહે. આ રીતે અમીરુલ મોમેનીન (અ.સ.)ના ઉચ્ચતમ ગુગ્રવાળા વ્યક્તિત્વમાં ક્રૈસરનો મૂઢ અર્થ દૂપાયેલો હતો. ક્રૈસરનો બીજો અર્થ હિક્મત છે, જેમાં પુષ્કળ ભલાઈ છે. ૨/૨૬૮; અને તેનો ત્રીજો અર્થ હોજે ક્રૈસર છે; અને આ સર્વે હકીકી નૂરે ઈમામતમાં દૂપાયેલા છે. હોજે ક્વસસ્ની તાવીલ ક્યામતના મસ્તબાની છે, જેનો માલિક દરેક સાતમો ઈમામ હોય છે. આ રીતે હજસ્ત ઈમામ મુહમ્મદ બિન ઈસ્માઈલ સાત સાત ઈમામોના નાના નાના વર્તુળોના સંબંધેના પ્રથમ સાહેબે ક્યામત હતા. એ જ કાસગ છે કે આપ (અ.સ.)માં નૂરે ઈમામત અસાધાસગ રીતે બદલી થયો હતો.

વકી અહેમદ : મૂળ વાવ, કે, યે, અને હય, મીમ દાલ. વકી = સંપૂર્ણ, ખૂબજ વકાદાર, હક દેનાર અને હક લેનાર. અહેમદ = ઘણું વખણાયેલું, પ્રસંશા પામેલું જેની ઘણી તારીફ કરવામાં આવેલી હોય. અહીં અહેમદ એ રસૂલ સલ્લમનું પવિત્ર નામ છે; અને એ મુજબ વકી અહેમદનો અર્થ છે હઝરત પયગમબર(સ.અ.વ.)ના તરફથી હક લેનાર અને હક દેનાર; અને ખૂબ જ વકાદારી કરનાર. આ બક્તવંતા નામથી એ હકીકત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે ઈમામે બરહક ખુદા અને રસૂલ (સ.અ.વ.)ના તરફથી હોય છે. અત્રે એ યાદ રહે કે 'વકી'નો ગુણ-સિક્ત 'વકા' ઘણો મોટો છે. તેનું દેશાંત એ છે કે અદ્વાલ તઆલાએ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) જેવા મહાન પયગમ્બરનાં સઘળાં જાહેરી અને બાતિની પરાક્રમો તથા જ્ઞાન અને મા'રફતનાં વખાણ આજ એક શબ્દમાં ફરમાવેલ છે, તે એમ છે કે 'વ ઈબ્રાહીમલ્લગ્રી વકા'—અને ઈબ્રાહીમના (સહીશની) પાણ કે જેણે (તાબેદારીનો હક) સંપૂર્ણ (રીતે) બજાવ્યો. (સહીશ = લેખ)

તકી મુહમ્મદ : મૂળ વાવ, કાફ, યે. તકી = ખુદાથી ડરીને ચાલનાર, સદાયારી, પરહેઝગાર. અહીં એક વાત ઉલ્લેખનીય છે કે નૂરે ઈમામત સદાકાળથી એક જ છે. ફક્ત એનાં જાહેરી નામ અને શરીર જુદાં જુદાં હોય છે, જેથી દરહકીકત એક નામના નામમાં જે અર્થ સૂચવનારા ઈશારા છે તે સઘળા ઈમામો વિશે જ છે. જેમકે તકી મુહમ્મદ (મુહમ્મદ સ.અ.વ.નો (મુતકી) પરહેઝગાર). જોકે એક ઈમામનું નામ મુબારક છે, પણ આ શબ્દનો અર્થ સઘળા ઈમામો અલૈહિમુસ્સલામમાં એકસરખી રીતે (સંબંધ ધરાવે) છે. વળી અહીં એ પણ યાદ રહે કે તકવા (પરહેઝગારી) જેનું કુરાન અને ઈસ્લામમાં

ધારું જ મોટું મહત્વ છે, તે મહાન મસ્તજો રાખનાર ઈમામો (અ.સ.)ના વ્યક્તિત્વથી સંબંધ રાખે છે.

સ્ત્રી અબ્દુલ્લાહ : મૂળ રે, ઝવાદ, યે અને અયન, બે, દાલ..
સ્ત્રી અબ્દુલ્લાહ : ખુદાનો એ બંદો જે સંતોષી છે, રાજી છે. ઈમામ અલૈહિસ્સલામના આ પવિત્ર નામનો વિષય રજા અને રીઝવાનુલાહ અર્થાત ખુદા તઆલાનો રાજીપો-નૃત્તિ છે. કેમકે દીને ઈસ્લામમાં ખુદાવંદનો રાજીપો-રજા-સૌથી મોટી વસ્તુ છે. એનો અર્થ એ થયો કે (ખાસાને ઈલાહી) ખુદાના પસંદ કરેલાઓ ઈબાદત અને તાબેદારી ન તો દોઝખના ડરથી કરે છે અને નહિ તે બહિશ્તની ઈચ્છાથી કરે છે, પરંતુ અલ્લાહ તઆલાનો રાજીપો મેળવવા માટે કરે છે; અને તેઓ દરેક હાલમાં ખુદાની ઈચ્છા (રજા)માં રાજી-ખુશ રહે છે. કુરાને હંકીમ કહે છે, “વ મીન્નાસી મંચ્યશરી.....” ૨/૨૦૭. “અને લોકોમાંથી (ક્રિઈ) એવો (પાણ) છે જે અલ્લાહની ખુશી સંપાદન કરવા (માટે) પોતાનો જીવ પાણ વેચી નાખે છે; અને અલ્લાહ સર્વે બંદાઓ ઉપર માયાળુ છે.” મજહૂર આયતે કરીમાની ખાસ અને સામાન્ય બે બાજુ છે. એની ખાસ બાજુ એ છે કે આ અમીરુલ મોમનીન અલી અલૈહિસ્સલામની શાનમાં (હિજરતની રાત્રે આપ (અ.સ.) નબી સાહેબના બીદાના ઉપર તેમની આજ્ઞાથી દુશ્મનોના ઘેરા વચ્ચે પોતાની જાનના જોખમે સૂઈ રહ્યા હતા ત્યારે ઊતરી) છે; અને સામાન્ય બાજુ એ છે કે આમાં દરેકના માટે હિદાયત છે કે જેથી એ સમજી લેવામાં આવે કે ખુદાનો રાજીપો મેળવવા માટે મોટામાં મોટી કુશ્બાની પાણ દેવી પડે છે.

મુહમ્મદ મહેદી : મૂળ હય, દાલ, યે. મહેદી = હિદાયત

મેળવેલ (હિંદાયતનો માલિક), એ માનવી જેને અદ્વાહ તઆલા હક-સચ્ચાઈ તરફ માર્ગદર્શન કરે. ઈમામ અલૈહિસ્સલામ આ મુબારક નામનો વિષય છે. હિંદાયત અને તેનો ખુલાસો એ છે કે પ્રત્યેક ઈમામે બરહક સર્વપ્રથમ મહેદી (હિંદાયત મેળવેલ) છે અને તે પછી હાદી (માર્ગદર્શક) છે. જોકે સઘળા પવિત્ર ઈમામો (અ.સ.) બાતિની નૂરના હિસાબે એક જેવા છે, દખાં ખુદાઈ પ્રોગ્રામ મુજબ અમુક ઈમામોના વખતમાં મોટા મોટા બનાવો બને છે. જેમકે હઝરત ઈમામ મુહમ્મદ મહેદીના વખતમાં બન્યું હતું.

કાયમ બિ અમ્રિદ્વાહ : કાફ, વાવ, મીમ અને અલીફ, મીમ, રે મૂળ છે. કાયમ બિ અમ્રિદ્વાહ નો અર્થ છે, તે શખ્સ જે ખુદાના હુકમથી દીનના કાજે ઊભો થયો હોય, જે ઈશ્વરી સત્તાનો-હુકમનો માલિક, દરેક અધિકારનો સાહેબ, જે ઈમામ અલૈહિસ્સલામ છે. જેમ કે અદ્વાહ તઆલાનું ફરમાન છે, “શાહીદુદ્વાહુ ઈન્નહુ લાઈલાહા ઈદ્લા હુવલ.....૩/૧૭.” અર્થ : અદ્વાહ (પોતે) સાક્ષી આવે છે (જાહેર કરી દીધું છે) કે તેના (પોતાના) સિવાય અન્ય કોઈ પૂજ્ય (ઈબાદતને લાયક) નથી; અને તે (સર્વ સૃષ્ટિને) ન્યાયથી કાયમ રાખી રહ્યો છે. (તેવી જ સાક્ષી) સઘળા ફરિશ્તાઓ તથા જ્ઞાનીઓ (અંબિયા અને ઔલિયાઓ) પણ પૂરે છે.” મજહૂર પવિત્ર આયતમાં તૌહીદ (અદ્વાહ એક હોવા વિશે)ની સાક્ષીમાં ખુદા અને ફરિશ્તાઓ પછી જેઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે, તેઓ અંબિયા અને ઈમામ અલૈહિસ્સલામ છે, જેઓ જ્ઞાનીઓ છે; અને પોતાના સમયમાં અદલ-ઈન્સાફ ઉપર કાયમ છે. માટે હઝરત ઈમામ કાયમ બિ અમ્રિદ્વાહ (અ.સ.) ખુદાના હુકમથી રૂહાની જ્ઞાન અને ન્યાય કાજે ઊભેલા હતા. રૂહાની જ્ઞાન અને ન્યાયની

વહેંચાણી કરનાર હતા; અને પ્રત્યેક ઈમામ એવા જ હોય છે.

ખુદાઇ નૂરનો દીવો સદાકાળ માટે પ્રકાશિત છે. તે કદી બૂઝતો નથી. તેનો અર્થ એ છે કે જ્ઞાન અને માર્ગદર્શન (હિદાયત)નો આ દીવો એક પરંપરા (સિલસિલા)માં કાયમ છે. આ પરંપરા નબુવ્વતના સમયમાં અંબિયાઓ ઉપર અને ઈમામતના સમયમાં પવિત્ર ઈમામો ઉપર રચાયેલી છે; અને એ જ પાક અને પવિત્ર પરંપરાની પવિત્ર વ્યક્તિઓ જ્ઞાનીઓ વંશ જ છે, જે ન્યાય ઉપર કાયમ છે. એથી વિરુદ્ધ જો કોઈ સમયમાં જ્ઞાન અને ન્યાયનાં ઘણાં સાધનો એકી સાથે મોજૂદ હોત અને અન્ય સમયમાં કોઈ વસીલો (સાધન) ન હોત, તો એવા સ્વરૂપમાં ખુદાનું ઈત્મ-જ્ઞાન સઘળા સમય ઉપર ઘણાયેલું ન હોત; અને તેના ન્યાયમાં ભૂલ ઊભી થઈ જાત. પરંતુ એમ નથી.

મનસુર બિલાહ : મૂળ નૂન, સ્વાદ, રે. મનસુર બિલાહ = તે શખ્સ જેને ખુદા તરફથી મદદ મળી ગઈ હોય. ઈમામે બરહક (અ.સ.) પોતાના આ બરકતવંતા નામના અર્થસૂચક ઈશારાથી એ ફરમાવે છે કે દરેક જમાનાના ઈમામને ખુદાવંદ તઆલાથી મદદ મળતી રહે છે. અહીં શબ્દ “મદદ”નો ખુલાસો જરૂરી છે. કેમ કે તે ઓદ્દામાં ઓદ્દી પાગ છે અને વધુમાં વધુ પાગ. માટે આપણે એ જાણવું જોઈએ કે એ ઉચ્ચ મુકામની ઈમામ અલૈહિસ્સલામને ખુદા તઆલાથી જે મદદ મળી છે તે અત્યંત મહાન છે; અને તે એ છે કે પાક-પવિત્ર ઈમામમાં ખુદાનું નૂર છે અને નૂરમાં સર્વ કાંઈ છે.

મુઈઝ લી દીનીલાહ : મૂળ ઐન, જે, જે, અને દાલ, યે, નૂન છે. અર્થ : તે શખ્સ જે ખુદાના દીનને ઈઝઝત અને મજબૂતી આપે.

ઈમામે આલે મુહમ્મદ અલૈહિસ્સલામનું આ નામ ઈઝઝતનો વિષય બન્યો છે; અને કોઈ પાગ મોમીનને એ વાતમાં શું શંકા હોઈ શકે છે, જ્યારે સઘળી ઈઝઝત ખુદ, રસૂલ (સ.અ.વ.) અને પવિત્ર ઈમામો (અ.સ.)ના માટે છે. જેમ કે ફરમાવવામાં આવ્યું છે કે, “વ સિદ્દાહી ઈઝઝતુ વર્સૂલેહી વલ મોમનીન...” ૬૩/૮. જોકે ખરેખરી ઈઝઝત અદ્લાહના માટે છે અને તેના રસૂલના માટે; અને મોમીનો (અર્થાત ઈમામો) માટે. પરંતુ મુનાફિકો તે જાગતા નથી. આ વિષય કુરાની હિકમતના સિદ્ધાંતોમાંથી છે કે કુરાનમાં જ્યાં જ્યાં વખાણના અર્થામાં મોમીનનો ઉલ્લેખ થયો છે, ત્યાં એ વખાણનો હેતુ અસલી ઈમામો થાય છે. કેમ કે ઈમામના ઉચ્ચતર દરજ્જા ઉપર તેઓ-સાહેબો જ હોય છે. જોકે દીનમાં એક જાહેર છે અને એક બાતિન છે. દીનના બાતિનને ખુદાએ ઈમામથી સંબંધિત રાખેલ છે; અને દીનના જાહેરને લોકો ઉપર છોડી દીધેલ છે, જેથી કાલે ક્યામતના દિવસે તેઓને પૂછવામાં આવે.

અઝીઝ બિદ્લાહ : એન, એ, એ મૂળ છે. અઝીઝ બિદ્લાહ : તે શબ્દ જેને ઈઝઝત અને શ્રેષ્ઠતા-પ્રબળતા અર્પણ કરી છે. યાદ રહે હઝરત ઈમામ અઝીઝ બિદ્લાહના આ શાહી નામની સાથે સાથે એક દસ્વેશી નામ પાગ હતું; અને તે હતું ‘નીઝાર’. જે શરસી શબ્દ છે, જેનો અર્થ છે અશક્ત અને નબળો, કમજોર. આ નામ સર્વપ્રથમ હઝરત ઈમામ કાયમ બિ અમિરબિદ્લાહની સાથે સંબંધિત જણાય છે. ઈમામે હક (અ.સ.)ના આવા બે વિરોધાભાસી નામોની હિકમત એમ કહે છે કે ચોક્કસપાગે ઈમામની મુબારક હસ્તીની હંમેશ બે બાજુ હોય છે. એક નૂરાનીય્યત અને બીજી જીસ્માનીયત

(શારીરિક). નૂર નિ:શંક મજબૂત અને દબાયેલું છે; અને શરીર નૂર વગર નબળું-કમજોર છે, માટે જે લોકો ઈમામની નૂરાનીચ્ચતને એ રીતે સમજે છે કે જે રીતે સમજવું જોઈએ, તો તેમને જીસ્માનીયત (શારીરિક) સિદ્ધાંત-કાયદો કંઈ પણ નુકસાન નથી પહોંચાડી શકતો; અને જે લોકો ઈમામની જીસ્માનીયત અને તેના મનુષ્ય હોવાની માન્યતામાં બંધાઈ જાય છે, તો તેઓ વહેમ અને શંકાના તોફાનમાં સપડાઈને મરી જાય છે.

મહાન ઈમામના એવા નામમાં એ હિક્મત પણ છે કે જોકે મોમીનને દરેક વખતે નમ્ર જ રહેવું જોઈએ, છતાં ય સક્ષ્મતાના સમયે તેની વધુમાં વધુ જરૂર હોય છે, જેથી દિલમાં અભિમાનની કોઈ અડચણ (દખલ) ન આવે અને શિસ્ત સાથે શુક્રગુઝારી અદા કરી શકે.

હાકીમ બિ-અમ્રિલાહ : મૂળ હે, કાફ, મીમ. હાકીમ બિ-અમ્રિલાહ = ખુદાના હુકમ (અમ્ર)થી હુકમ અને (ફિસલો) ન્યાય કરનાર. ખુદાના અમ્રથી (હુકમ) રાજ્યકસ્વાવાળો. આ જગ્યાએ એ બાબત ધ્યાનમાં લેવા યોગ્ય છે કે કહેવા ખાતર તો ધારણ જણ કહ્યા કરે છે કે તે જે હુકમ અથવા (ફિસલો) ન્યાય કરી દીધા કરે છે, ખુદાના અમ્રથી કરે છે. પરંતુ આ ગૃહ, પૃથ્વી ઉપર ફક્ત ઈમામ જ એક એવો (હાકેમ) રાજા છે, જે ખરેખર ખુદા અને રસૂલ (સ.અ.વ.)ના અમ્ર અને ઈચ્છા મુજબ ન્યાય (ફિસલો) કરતો રહે છે. બસ, જે માટે ફરમાવવામાં આવ્યું છે કે, "ઈન્ના અન્જલના ઈસ્રેકલ કિતાબ બિલ હક્કી...." ૪/૧૦૫. "અય રસૂલ (સ.અ.વ.) ! બેશક અમોએ તારી તરફ આ પુસ્તક સત્યતા સહિત ઉતાર્યું છે કે જેથી જે કંઈ

(રૂઢાનીયતમાં) અઘાહે તને દેખાડ્યું છે, તે મુજબ તું માગસો વચ્ચે ન્યાય કરે." અહીં (જે કંઈ અઘાહે તને દેખાડ્યું છે)નો ઈશારો કુરાનની રૂઢ અને રૂઢાનીયત તરફ છે, જે ખાસ ફક્ત પયગમ્બર (સ.અ.વ.) અને ઈમામ (અ.સ.)ને માટે છે. માટે ખુદાના અમ્રથી કુરાન શીખવનાર (કુરાનના કેળવણી આપનાર) ન્યાય કરનાર ઈમામ જ છે.

અહીર : મૂળ ઝેય, હે, રે. **ઝાહીર :** પ્રત્યક્ષ, જાહેર, મદદ કરનાર, શક્તિશાળી, વિજેતા. હઝરત ઈમામ અલૈહિસ્સલામનું આ હિકમત ભરપૂર નામ અર્થ સાથે ખુદાના ધર્મના ગૌરવ તથા બળ-શક્તિ માટે હતું. જ્ઞાનીઓ જાણે છે કે "અઝઝાહીર" ખુદાના ગુણવાચક નામોમાંથી છે. માટે જો કોઈ શખ્સ ઈમામે બરહક (અ.સ.)ને ખુદાનું તે નૂર માને છે, જે તેની (ખુદાની) તરફથી જગતમાં માર્ગદર્શન (હિદાયત) માટે નિયુક્ત-નક્કી થયેલ છે, તો પછી તેનો અર્થ એ થયો કે ઉચ્ચ મુકામી ઈમામ (અ.સ.) ખુદાનું તે નામ છે, જેને "અલ-નૂર" કહેવામાં આવે છે; અને જો એ સાચું છે, તો એ પણ વાજબી છે કે ઈમામે બરહક (અ.સ.) ખુદાનું એ ગુણવાચક નામ "અઝઝાહીર" છે, કેમ કે નૂર અને ઝાહીરનો અર્થ એક જ છે.

મુસ્તનસીર બિહાહ : મૂળ છે નૂન, સ્વાદ, રે. મુસ્તનસીર બિહાહ = ખુદાના હુકમથી મદદ માંગવાવાળો, પાક અને પવિત્ર ઈમામ અલૈહિમુસ્સલામનું આ નામ જે દરેક પ્રકારની બરહકોથી ભરપૂર છે, તે (તાર્દદ) મદદનો વિષય છે. ખુદા તઆલાથી મદદ માગવાના ખાસ અને સામાન્ય એવા ઘણા જુદા જુદા પ્રકારના દરજ્જાઓ છે. એટલે સુધી કે એક એવો દરજ્જો પણ આવેલ છે, જ્યાં મદદ

પહેલેથી જ હાજર હોય છે; અને તે પોતે પોતે જ કામ કરે છે અને એ મુકામ-એ દરજ્જો પાક-પવિત્ર ઉચ્ચતમ હઝસ્ત ઈમામના નૂર અને નૂરાનીચ્ચતનો છે.

નીઝાર : આ કારસી ભાષાનો શબ્દ છે; અને તેનો અર્થ છે અશક્ત, કમજોર, નબ્ર. હઝસ્ત મૌલાના ઈમામ નીઝાર સલ્વાતુલાહ અલૈહિના આ બસ્તવંતા અને હિક્મતભર્યા નામથી હિદાયતનો એ પ્રકાશ મળે છે કે મોમીન બંદાએ નબ્રતા અને દીનતાની રીત ધારણ કરવી જોઈએ. કારણ કે સફળતા અને પ્રગતિની સઘળી હિક્મતો તેમાં જ દુપાયેલી છે. દાખલા તરીકે : (૧) જ્યાં દુઆ એ ઈબાદતનું સાસ્તત્વ છે, ત્યાં નબ્રતા પ્રગટ કરવી. દીન પાણે રજૂ થવું એ દુઆનું એક અગત્યનું અંગ છે. (૨) ઘમંડ (અભિમાન) એ ચારિત્ર્ય અને રૂહાની બાબતમાં સૌથી મોટો રોગ છે; અને તેનો અટકાવ ફક્ત નબ્રતા અને આજ્ઞી થકી જ થઈ શકે છે. (૩) તોબા કરવી એ રૂહાની પવિત્રતા છે, પણ આજ્ઞી (નબ્રતા) એ તેનો જીવ છે-તેની જાન છે. (૪) નફ્સ (મન) ખૂબ જ શક્તિશાળી શત્રુ છે; અને તેને ફક્ત આજ્ઞી વડે જ હરાવી શકાય છે. (૫) જો કોઈ વસ્તુ મોમીનને નૂરાનીચ્ચતમાં ફત્તા થઈ જવાની નબ્રદિક લઈ જઈ શકે છે, તો તે છે આજ્ઞી.

હાદી : મૂળ છે હૈ, દાલ, યે = હાદી : હિદાયત કરવાવાળો, માર્ગદર્શક, રહેબર, પેશવા, ઈમામ. હઝસ્ત મૌલાના ઈમામ હાદી (અ.સ.)નું મુબારક નામ નૂરે ઈમામતના ઘણા અગત્યના નામોમાંથી છે, કેમ કે હિદાયત કે જે સાચા હાદીનો ગુણ છે તે કુરાન અને ઈસ્લામનો સૌથી વિશાળ વિષય છે. એટલા માટે કે

હિદાયત જ્ઞાન પાગ છે અને નૂર પાગ. તે વાણી પાગ છે અને વર્તન પાગ. તે જાહેર પાગ છે અને બાતિન પાગ. તે નાના સૂક્ષ્મ દરજ્જા ઉપર પાગ છે અને મોટા ઉચ્ચ દરજ્જાઓ ઉપર પાગ. તેમાં ખુદાનું પ્રતિનિધિત્વ પાગ છે અને પયગમ્બર (સલ્મ)નું પ્રતિનિધિત્વ પાગ.

મુહતદી : મૂળ છે હૈ, દાલ, યે = મુહતદી : હિદાયત પામનાર, હિદાયત મેળવેલ, જેને હિદાયત મળી ચૂકી છે તે. હઝસ્ત ઈમામ મુહતદી (અ.સ.)નું નામ પાગ હિદાયતથી સંબંધિત છે. યાદ રહે કે જે રીતે પ્રત્યેક કામનો એક છેવટનો હેતુ હોય છે તે જ રીતે હિદાયતનો પાગ એક છેવટનો હેતુ છે; અને તે છે સિરાતે મુસ્તકીમની છેવટની મંઝિલ. અર્થાત મંઝિલે મકસૂદ કે જ્યાં મોમીન અત્રેકુલ્લ (સર્વશક્તિમાન)થી મળી જાય છે. (વાસલ થઈ જાય છે).

કાહેર : મૂળ છે કાફ, હૈ, રે = કાહેર = જબરદસ્ત, વિજયી. આ ખુદાના ગુણવાચક નામોમાંથી છે. જેમ કે ફરમાવેલું છે કે, “લમેનલ મુલ્કુલ યલ્મ....” અર્થ : “આજે હુકૂમત કોની છે ? ખુદાની છે, જે એક જ છે અને જે સર્વશક્તિમાન છે (જબરદસ્ત છે).” અહીં જબરદસ્તથી સૌને છેવટના મુકામે એક કરી દેવાનો ઈશારો છે. અર્થાત : “જે દિવસે ખુદાની રૂહાની હુકૂમત કાયમ થશે (સ્થપાશે), તે વખતે સઘળા લોકોને ખુદાની શક્તિથી (જબરદસ્તીથી) એક કરી દેવામાં આવશે.”

અહીં ઉચ્ચ મુકામી ઈમામ સલ્વાતુલાહ અલૈહિનું પૂરું નામ “અલ કાહીર બિ-કુવ્વતીલાહ” છે. અર્થાત : ખુદાની શક્તિથી વિજયી થનાર, ખુદાના તરફથી જબરદસ્ત. આનો અર્થ એ છે કે ઈમામે બરહક ખુદાનું જીવંત નામ હોય છે. માટે ઈમામ (અ.સ.) ખુદાના સર્વ ગુણોનું

જાહેરી સ્વરૂપ અને ખુદાના ગુણનું પ્રતિબિંબ છે.

હસન અલ ઝીકરી હિસ્સલામ : નામ હસન અને લકબ અલ ઝીકરી હિસ્સલામ છે. હસનનો અર્થ જેમ કે આરંભમાં જાગાવ્યું છે તેમ અક્લ, રૂહ અને શરીરમાં અત્યંત ખૂબસૂરત અને સુંદર થાય છે. અલા ઝીકરી હિસ્સલામનો અર્થ છે, “તેની યાદ ઉપર સલામ છે” જેમ પ્રત્યેક ઈમામનું નામ લેતી વખતે કહેવામાં આવે છે. “સલ્વાતુલ્લાહ અલૌહિ વસ્સલામ”. અર્થાત : “તેના ઉપર ખુદાની સલવાત અને સલામ છે.” સલામની તાવીલ છે ઉચ્ચ મદદ અર્થાત નૂસ્ની ભરપૂર મદદ.

અલા મહમદ : મૂળ છે ઐન, લામ, વાવ. અલા = સૌથી બુલંદ-ઉચ્ચ. અલા મહમદ = તે માનવી જે ખુદા અને મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) તરફથી દુનિયાવાળાઓમાં સૌથી ઉન્નત-ગૌરવશાળી અને પ્રખ્યાત હોય, અર્થાત ઈમામ, પાક અને પવિત્ર, સલ્વાતુલ્લાહ અલૌહિ કે જેઓ નૂર-ધારણ કરનાર હોવાને કારણે સૌથી ઉચ્ચ અને ઉન્નત છે. જેમ કે ઈમામે આલે મુહમ્મદ (અ.સ.) અને અવલાદે અલી (અ.સ.)ને હોવું જોઈએ.

જલાલુદીન હસન : મૂળ છે જીમ, લામ, લામ. જલાલુદીન = દીનની ઊંચાઈ અને વિશાળતા. હસન ઈમામનું મુબારક નામ હસન હતું અને લકબ જલાલુદીન. એ માટે જલાલુદીન હસનનો અર્થ છે જાહેર અને બાતિનની સઘળી ખૂબીઓ ધરાવનાર, જે દીનની વિશાળતા છે, બુઝુર્હી છે. અથવા એમ કહીએ કે હસન દીનની ઊંચાઈ છે. એ વાત બધા માને છે કે ઈસ્લામ કુદસ્તનો દીન (દીને કિતસ્ત) છે, પાંગ લોકો એ નથી વિચારતા કે તેનો અર્થ શું છે. અર્થ એ છે

કે આં હઝસ્ત (સક્ષમ) ઈસ્લામના વૃક્ષના બીજની જેમ હતા. તે માટે તેઓના જ પવિત્ર અને ઉચ્ચ વ્યક્તિત્વના ગુણથી ઈસ્લામનું વૃક્ષ પેદા થયું અને ફલ્યું-ફાલ્યું કે જેથી તેઓના પવિત્ર વ્યક્તિત્વમાં જેટલી ખૂબીઓ હતી, તે સઘળી ઈસ્લામના વૃક્ષમાં ફેલાઈ ગઈ; અને પછી ઈમામ (અ.સ.) એ વૃક્ષનું ફળ હતું, તેથી દીને ઈસ્લામની સઘળી ખૂબીઓ ઈમામના વ્યક્તિત્વમાં એકઠી થઈ ગઈ.

અલાઈદીન : મૂળ એન, લામ, વાવ. અલા = ઊંચાઈ, કુલીનતા (શરાફત), અલાઈદીન = દીનની ઊંચાઈ અને શરાફત. ઊંચાઈ બે પ્રકારની હોય છે, ભૌતિક અને રૂહાની. અહીં જે ઊંચાઈનો ઉલ્લેખ છે તે રૂહાની ઊંચાઈ છે. જે અક્લ, જ્ઞાન અને વિદ્વતાના નૂરની ઊંચાઈ છે. પાક-પવિત્ર ઈમામનું પુરું નામ અલાઈદીન મુહમ્મદ (અ.સ.) છે, જેનો અર્થ છે દીનની ઊંચાઈ અને કુલીનતા (શરાફત) મુહમ્મદ સક્ષલાહ અલૈહિ વસ્સલમ છે; અને આનો અર્થ છે તે શખ્સ જે ખુદા અને મુહમ્મદ રસુલુલાહ (સ.અ.વ.)ના તરફથી દીનની ઊંચાઈ છે. અર્થાત (ઈમામે ઝમાન) ઉચ્ચ મુકામ ધરાવનાર ઈમામ.

ફુનુદીન ખુશ્શાહ : મૂળ છે રે, કાફ, નૂન = ફુનુ : ટેકો, આધાર, સ્તંભ, શક્તિનું મૂળ. ફુનુદીન = જેની ઉપર દીનનો આધાર હોય અર્થાત દીની શક્તિનું મૂળ. દીનનો સ્તંભ, ખુર (ખુરશીદ = સૂર્ય) શાહ = બાદશાહ કે જે સૂર્ય જેવો છે. મતલબ કે મહાન ઈમામ કે જે દીની શક્તિઓનું મૂળ અને સૂર્યના જેવો બાદશાહ છે. સૂરજ કે જે નૂરે હિદાયતની ઉપમા છે, બે પ્રકારે કામ કરે છે. એક એ કે સીધી રીતે પ્રકાશ વેરે છે. બીજું એ કે ચંદ્ર મારફત પ્રકાશ ફેલાવે છે. તે રીતે નબુવ્વતના સમયમાં પયગમ્બર (સક્ષમ) સૂરજ અને અસાસ ચંદ્ર છે.

અસાસના કાળમાં અસાસ (અ.સ.) સૂરજ અને ઈમામ (અ.સ.) ચંદ્ર છે; અને ઈમામતના ઝમાનામાં ઈમામ (અ.સ.) સૂરજ અને બાબ (ઈમામતનો વાસ્સદાર) ચંદ્ર છે. એ જ અર્થમાં કુરાને સૂરજને પ્રકાશ અને ચંદ્રને તેજસ્વી ક્ષો છે. (૧૦/૫) ૭૬/૧૬. અહીં પ્રકાશ અને દીવો અસલ રોશની છે; અને નૂસ્નો હેતુ એક એવી રોશની છે જે પ્રતિબિંબ થઈ જાય છે—પરાવર્તન પામે છે.

શમ્સીદીન મુહમ્મદ : મૂળ છે શીન, મીમ, સીન. શમ્સ = સૂર્ય. શમ્સીદીન = દીનનો સૂર્ય. શમ્સીદીન મુહમ્મદ = મુહમ્મદ દીનનો સૂર્ય છે, તો આનો અર્થ છે તે શમ્સ, તે માનવી, જે ખુદા અને મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ તરફથી દીનનો સૂરજ હોય. અર્થાત ઉચ્ચ મુકામી ઈમામ (અ.સ.) હાદીએ બરહક (અ.સ.) ઈમામનું આ બરક્તવંતુ નામ તે આયતે કુરાની મુજબનું છે, જેમાં નૂરે હિદાયતની ઉપમા સૂરજથી આપવામાં આવેલ છે. આ પ્રમાણેની આયત ફક્ત શબ્દ “શમ્સ”ના સાથે જ નથી, પરંતુ મરિક્ક, મગરિબ (પૂર્વ-પશ્ચિમ) સમા (સ્વર્ગ) નૂર વગેરે સાથે પણ છે.

કાસીમ શાહ : મૂળ છે કાફ, સીન, મીમ. કાસીમ = વહેંચનાર (તકસીમ કરનાર). કાસીમશાહ = તે બાદશાહ જે વહેંચણી કરે છે. અર્થાત ઈમામે બરહક (અ.સ.) જે ખુદાના હુકમથી ઈલાહી ખજાનાની દરેક વસ્તુ વહેંચે છે. જેમ કે ઈરશાદ ફરમાવવામાં આવેલ છે કે “શું તેમની પાસે તારા પરસ્વરદિગારના ખજાના છે અથવા શું તેઓ તેના દારોગા છે?” પર/૩૭. આનો હેતુ એ છે કે ઈમામો સલ્વાતુલ્લાહ અલૈહિમ ખુદાના ખજાનાદાર-ખજાનો રાખનાર છે. અને એ અર્થમાં દરેક ઈમામ કાસીમ એટલે કે વહેંચણી કરનાર છે.

ઈસ્લામ શાહ : મૂળ સીન, લામ, મીમ = ઈસ્લામ શાહ = ઈસ્લામનો બાદશાહ, દીનનો શહેનશાહ. પવિત્ર ઈમામ સલ્વાતુલાહ અલૈહિને માટે બાદશાહની ઉપમા એક સર્વમાન્ય હકીકત છે. આ અર્થનો કુરાની શબ્દ છે “માલિક” અને બીજો શબ્દ “મુલ્ક” છે; અને “મલ્કૂત” વગેરે. ખુદાના દીનમાં જો નબુવ્વતનો કાળ છે તો (તે જમાનામાં) પયગમ્બર (સ.અ.વ.) બાદશાહ છે; અને ઈમામ વઝીર (મંત્રી) છે; અને જો સમય જમાનો ઈમામતનો છે, તો ઈમામ બાદશાહ છે; અને તેનો વારસદાર (વલીઅહદ) વઝીર છે.

મુહમ્મદ બિન ઈસ્લામ શાહ : હઝરત ઈમામ સલ્વાતુલાહ અલૈહિનું આ મહાન નામ સરવરે કાએનાત રસૂલુલાહ અલૈહિ વ આલૈહિ વ સલ્મના બરક્તવંતા નામ ઉપર છે. કેમ કે ઈમામ (અ.સ.) ખુદા અને રસૂલ (સ.અ.વ.)નું નૂર હોય છે. આ પવિત્ર નૂરના કેટલાંય સંબંધો છે. જેમ કે નૂરે કુરાન, નૂરે ઈસ્લામ, નૂરે હિદાયત, નૂરે અલી, નૂરે માર્શ્કત, નૂરે વહેદત, નૂરે ઈમાન વગેરે; અને એક જ નૂરના ઘણા બધા નામો હોવામાં કોઈને શંકા શા માટે હોવી જોઈએ, જ્યારે કે ખુદા અને રસૂલ (સ.અ.વ.)ના પાણ ઘણા બધા નામ છે.

મુસ્તનસીર બિલાહ : મૌલાના મુસ્તનસીર બિલાહ અલૈહિસ્સલામનું આ મુબારક નામ આથી પહેલાં પાણ વાર્ગનમાં આવ્યું છે. અહીં ફક્ત એટલું જણાવવાનું છે કે ખુદાની મદદ રસૂલ (સ.અ.વ.) અને ઈમામ (અ.સ.)ના માર્શ્કત કોઈને પાણ મળી શકે છે; અને દીન તથા આખેસ્તાનાં કામોમાં ખુદાની મદદ અને સહાય હોવી જોઈએ, માટે ખુદાની જીવંત અને બોલતી મદદ ઈમામે ઝમાન સલ્વાતુલાહ અલૈહિ છે.

અબ્દસ્સલામ : મૂળ છે એન-બે-દાલ. અબ્દ = બંદી, ગુલામ. સલામ = સલામત, સલામતી. ખુદા તઆલાનું નામ. અબ્દસ્સલામ = ખુદાનો બંદી, સલામતીવાળાનો ગુલામ. જો કોઈ અન્ય માનવીનું નામ અબ્દસ્સલામ હોય તો તે ફક્ત શાબ્દિક અર્થમાં જ અબ્દસ્સલામ હશે. પરંતુ તેથી વિરુદ્ધ ઈમામ તો હકીકી અર્થમાં અબ્દસ્સલામ છે. તે એમ કે ઈમામે બરુક્ક (અ.સ.) ખુદાના પસંદ થયેલા બંદા છે, જેથી તે ખુદાની સલામતીને લોકો સુધી લાવે છે; અને લોકોને ખુદાની સલામતી સુધી પહોંચાડી દે છે. તે સિવાય ઉચ્ચ મુકામી ઈમામ (અ.સ.) પોતાના મુબારક વ્યક્તિત્વમાં અત્યંત (ઊંચાઈ) ઉચ્ચ ક્ષાના આરીફ-ખુદાને ઓળખનાર-છે, માટે તેમની ઈબાદત નૂરાનીય્યત અને કમાલીય્યતથી ભરપૂર છે.

ગરીબ મીર્ઝ : મૂળ ત્રેન-રે-બે. ગરીબ = અજ્ઞાણો, વતનથી દૂર, અનોખું વિચિત્ર. મીર્ઝ = અમીરઝાદે, શાહઝાદે. ગરીબ મીર્ઝ = અનોખો શાહઝાદે, પરદેશી અજ્ઞાણો શાહઝાદે. ખરેખર પવિત્ર ઈમામ (અ.સ.) દુનિયાવાળાઓથી નિરાળા-અનોખા પાણ છે અને અજ્ઞાણ્યા પાણ. કેમ કે લોકો તેમને નથી ઓળખતા-નથી જાણતા. જેમ કે હદીસમાં આવ્યું છે કે ઈસ્લામનો અનોખા સ્વરૂપમાં (વિચિત્ર) આરંભ થયો; અને છેવટે જઈને ફરીથી વિચિત્ર (અનોખો) થશે. આમ ઈસ્લામ અને ઈમામ (અ.સ.) અનોખા અને વિચિત્ર છે (અજ્ઞાણો ગરીબ છે). મતલબ કે તેમના બાતિન જ્ઞાનના પ્રકાશ અને હિક્મતની અજ્ઞાયબીઓ અને વિચિત્રતાઓથી ભરપૂર છે; અને ઈમામ (અ.સ.) અજ્ઞાણ (પરદેશી) એ અર્થમાં છે કે તેમનો દેશ (વતન) ઊંચ જગત છે. તેઓ અજ્ઞાણ્યા એ માટે છે કે લોકો તેમને એ રીતે નથી

ઓળખતા, જેમ કે ઓળખવાનો ઉક છે. તેથી જ ફરમાવ્યું છે કે,
 “સલ્માન ગરીબમ ક્ષબીતુ...”

અબુઝર્ અલી : મૂળ છે અલીક, અને ઝરર = અબુ= પિતા; ઝર્ = કુળ. જેનું બહુવચન છે રજકુગો (ઝર્ત) છે. અબુઝર્ અલી = જે રજકુગોનો પિતા છે. અર્થાત પવિત્ર ઇમામ કે જે રૂહોની રજકુગોનો પિતા છે, જે પોતે રજકુગોનું જગત છે (આલમે ઝર્ત છે). મતલબ કે જેની અંદર સઘળી રૂહો સૂક્ષ્મ રજકુગોના સ્વરૂપે એકઠી થયેલી છે, જેથી તેમની એકતા અને પુષ્કળતાનો દાખલો આપી શકાય. યાદ રહે કે માનવીમાં ત્રણ મૂળભૂત (દાખલાઓ) ઉપમાઓ મોજૂદ છે. અક્કલમાં એકતાની ઉપમા છે, જે સૌથી ઉપર છે. શરીરમાં પુષ્કળતાની ઉપમા છે, જે સૌથી નીચે છે; અને રૂહમાં તે બંનેની ઉપમા છે (અર્થાત એકતા અને પુષ્કળતા). કેમ કે તે દરમિયાનમાં છે, જેથી રૂહ એક પાણ છે અને અનેક પાણ.

મુરાદ મીરઝા : મૂળ રે, વાવ, દાલ = મુરાદ = ઇરાદો ક્યો, ઈચ્છવામાં આવ્યું. મુરાદ મીરઝા = એ શાહઝાદો જેને બધા ઈચ્છે (જેને મળવા બધા યાહે. અર્થાત આદર્શ અને પવિત્ર ઇમામ (અ.સ.) જેની દરેકને ઈચ્છા હોય, જેને સૌ યાહે તેને માટે કોઈ શંકા નથી કે એક મોમીન છે તે મુરીદ (યાહનાર) ઈચ્છા કરનાર છે; અને પવિત્ર ઇમામ (અ.સ.) મુરાદ (જેને ઈચ્છવામાં આવ્યું તે, જેને યાહવામાં આવ્યું તે) છે. અર્થાત તે (ઇમામ) રૂહની-જાનની ઈચ્છા-ચાહત છે. આમ તો ઇમાન રાખનાર દરેકની દીની અને દુન્યવી ઈચ્છાઓ ઘણી વધારે હોય છે; અને તે દરેક ઈચ્છાઓ ક્રમ પ્રમાણે (તસ્તીબ મુજબ) પાણ છે, પરંતુ સઘળી ઈચ્છાઓની ઈચ્છા અથવા સૌથી છેલ્લી

અને મહાન ઈચ્છા ઈમામે ઝમાન (અ.સ.) છે. કેમ કે તે જ વ્યાપક રીતે બહોળા અર્થમાં ઈલાહી ખજાનાનો ભેદ છે.

ઝુલ્ફિકાર અલી : મૂળ ઝે, વાવ, અને કે, કાક, રે. ઝુ = વાળો, સાહેબ. ઝુલ્ફિકાર : તે તલવાર જેની (પુસ્ત) કસોડરજીનું બરડાના હાડકા જેવી હોય, જેમ કે ક્રોવામાં આવે છે કે “સૈફુન મુક્કર” તે તલવાર જેની પાછળ (પીઠમાં) ચીરો પાડેલો હોય. ઝુલ્ફિકારે અલી : અલી (અ.સ.)ની ઝુલ્ફીકાર. ઈમામે આલે મુહમ્મદ (અ.સ.)નું આ પવિત્ર નામ તન્ઝીલી અને તાવીલી જેહાદની નિશાની છે. તન્ઝીલી (જાહેરી) જેહાદને તો સૌ ક્રોઈ જાણે છે, પરંતુ તાવીલી જેહાદને તેના જુદા જુદા પાસાઓ વડે સમજવું લોકોના વશમાં નથી. લોકોના ગજા બહારની વાત છે. જ્યારે કે આ તો જાહેરમાં પણ છે અને બાતીનમાં પણ. બુદ્ધિમય પણ છે અને જ્ઞાનમય પણ. જાની (રૂહાની) પણ છે અને માલી પણ. (ધન-સંપત્તિને લગતું-આર્થિક પણ) આસમાની લશ્કરની મદદ થકી પણ છે અને ધરતીના લશ્કર મારફત પણ.

નુરુદ્દીન અલી : મૂળ નૂન, વાવ, રે. નૂર = દીનનો પ્રકાશ. નુરુદ્દીન અલી : અલી દીનનો પ્રકાશ છે. તે શખ્સ જે અલીના તરફથી દીનનો પ્રકાશ છે. અર્થાત આલે નબી મુહમ્મદ (અ.સ.) અને અવલાદે અલી (અ.સ.)નો ઈમામ. હઝરત ઈમામ અલૈહિસ્સલામનું આ હિકમતસભર નામ ઘણું મહત્વનું છે. કેમકે “નૂર” એ કુરાનમાં સૌથી ઉજ્જવળ વિષય છે. જેમાં સારાંશરૂપે એક જ નૂરનો ઉલ્લેખ છે, છતાં નૂરની હકીકતનો જુદી જુદી બાજુઓ મુજબ આયતે મિસ્બાહ (૨૪/૩૫)માં ખુદાની કલ્પના (તસવ્વુર) છે. આયતે સિરાજ (૩૩/૪૬)માં રસૂલ (સ.અ.વ.)ની અને આયતે મસાબીહ

(૪૧/૧૨-૬૭/૫)માં હઝરત ઈમામોની કલ્પના છે.

ખલીલુલ્લાહ અલી : મૂળ ખે, લામ, લામ. ખલીલ = ફકીર (મોહતાજ), ઈસ્ક્રિ, વિશ્વાસુ (સાફ) મિત્ર. ખલીલુલ્લાહ = ખુદાનો ફકીર, અર્થાત એવો શખ્સ જેને ખુદાએ પોતાની ખાસ તરફદારી (ઈનાયતો)ના માટે ફકીર (જરૂરમંદ) ઠેરવેલો હોય. ખુદાનો (સાફ-પવિત્ર) વિશ્વાસુ મિત્ર. હઝરત ઈબ્રાહીમનો લક્ષ્ણ. ખલીલુલ્લાહ અલી = અલી (અ.સ.) જે ખુદાનો ફકીર અને વિશ્વાસુ મિત્ર હતો. તે ઈમામ જે અલી (અ.સ.)ની અવલાદમાંથી ખુદાનો ફકીર અને વિશ્વાસુ મિત્ર છે. દેસ્ક ઈમામે હક નુરાનીયતની ભેટ-સોગાતનો ફકીર અને અલ્લાહનો વિશ્વાસુ મિત્ર છે. જે રીતે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) વિશે ફરમાવેલું છે કે.....(૪/૧૨૫) “અને ખુદાએ ઈબ્રાહીમને પોતાનો મિત્ર કરી લીધો છે.” હઝરત મૂસા વિશે ફરમાવેલું છે કે.....(૨૮/૨૪) “અને (મૂસાએ) દુઆ માંગી કે, હે મારા પરસ્વરદિગાર ! જે પણ નેઅમત તું મારા માટે ઉતારે તેનો હું ખરે જ મોહતાજ છું.” આ રીતે ખુદાના ફકીરનો અર્થ આવી જ સપાટી મુજબનો છે.

નીઝર : આથી અગાઉ નીઝર શબ્દ વિશે ઉલ્લેખ કરેલો છે કે હાદીએ બરહકનું આ મુબારક નામ ઈમાન ધરાવનારાઓને નમ્રતા અને વિવેકનો પાઠ શીખવે છે, કેમ કે સઘળી વિક્રતા-ડાહ્યાપણું નમ્રતામાં છે. નફસ (મન)ની હાર અને બુદ્ધિની જીત આમાં જ છે કે સમતોલપણું અને નમ્રતા-વિવેક ધારણ કરવામાં આવે. એ માટે ફરમાવેલું છે : “અને (હિ સૂલ) તે નમ્ર સેવકોને (રૂઢાનીયતની) ખુશખબરી સંભળાવી દે” (૨૨/૩૪)

સય્દીદ અલી : મૂળ સીન, અલીફ, દાલ. સય્દીદ =

પેશવા-આગેવાન. હઝરત કાલિમા સલવાતુલા અલૈહાની અવલાદ અને નસલ (વંશ)વાળા, આલે રસૂલ. સય્યીદ અલી = અલી (અ.સ.) સરદાર છે. તે શખ્સ જે અલી તરફ થી સય્યીદ અને સરદાર છે અર્થાત ઈમામ છે. શબ્દ 'સય્યીદ'નો આ અર્થ મઝહબી જ્ઞાન સિવાય સત્તાવાર શબ્દક્રોધનાં પુસ્તકો મુજબનો પણ છે; અને સત્તાવાર શબ્દક્રોધ એક બહુ મોટી તર્કની વસ્તુ હોય છે, તો જ્યારે એ વાત સર્વમાન્ય છે કે, સય્યીદનો અર્થ સરદાર અને આલે રસૂલ (સ.અ.વ.) ફક્ત તે શખ્સને કહેવામાં આવે છે, જે હઝરત કાલિમાતુઝ ઝહેરા (અ.સ.)ની અવલાદ હોય. તો પછી શું એવા માનવતો હઝરતો કે જે આલે મુહમ્મદ છે, તેઓ આયતે ઈસ્તફા ૩/૪૨ "નિ:સંશય અલાહે આદમ તથા નૂહ અને ઈબ્રાહીમના વંશજોને તથા ઈમરાનના વંશજોને સઘળી દુનિયા વાળાઓ ઉપર ચૂંટી કાઢ્યા (છે)"ની ઉચ્ચતામાં શામેલ નથી થઈ શકતા ? જરૂર થઈ શકે છે. કેમ કે "આલે મુહમ્મદ (સ.અ.વ.)"ની આ સંજ્ઞા, આલે ઈબ્રાહીમ અને આલે ઈમરાન (અ.સ.)નો વિસ્તાર તથા સમજણ છે (તરરીહ છે).

હસન અલી : હસન = ખૂબસૂરત, સ્વરૂપવાન. હસન અલી = અલી (અ.સ.) તે રૂપ (હસન) છે કે જે નૂરે ખુદાની ખૂબીઓ સહિત અતિશય સ્વરૂપવાન છે; અને તે રૂપ અલી તરફથી છે અને નૂરની રીતે (જોઈએ તો) આ પોતે અલી (અ.સ.) છે. રબ્બાની-ખુદાઈ સ્વરૂપ-ખૂબસૂરતીનું મૂળ (ઝરુનું) નૂર છે; અને તે પછી રૂહ છે; અને શરીર તો ફક્ત એક પડદાઓ છે

કાસિમ અલી : કાસિમ = વહેંચણી કરનાર. કાસિમ અલી = વહેંચણી કરનાર અલી છે. અર્થાત ખુદાના હુકમથી અલી (અ.સ.)

નર્ક અને સ્વર્ગના ઉત્તરી ક્ષા તથા ચઢતી-ઉપર જતી પાયરીનો વહેંચનાર (તક્લીમ કરનાર) છે; અને આજે દુનિયામાં પાગ અલી (અ.સ.) જ છે, જે ખુદાવંદી નૂર ની હેસિયતમાં બુદ્ધિ (અક્લ) અને જ્ઞાન (ઈસ્મ)ની રોજી વહેંચે છે. તે મુજબ હઝસ્ત ઈમામ કાસિમ (અ.સ.)નું બક્તવંતુ નામ આ દૈઝીકોગ (નઝરીયા)ને જ તાજું કરે છે.

અબુલ હસન અલી : અલી અબુલ હસન છે. આ ઈમામ અબુલ હસન અલીની નિયુક્તિ (તક્ફીર) અલી ના તરફથી છે; અને તે અલી (અ.સ.)ની (ઔલાદ) વંશમાંથી છે. વળી અબુલ હસનની અટક (કુન્નિયત) પાગ મૌલા અલી (અ.સ.) છે. કેમ કે અલી (અ.સ.) જ ઈમામતનું મધ્યબિંદુ (મસ્ક) છે. માટે એ જરૂરી છે કે ઈમામો, અવલાદે અલી (અ.સ.)ના મુબારક નામો અસલ અને મધ્યબિંદુ તરફ પાછા ફરે; અને દરેક નામમાં નૂરના કોઈક પાસાનો ઉલ્લેખ હોય

ખલીલુલ્લાહ અલી : આ પવિત્ર નામમાં સૌથી પહેલાં ખુદાની યાદ છે, જેનો હેતુ (ખુદાની) એક્તાની કલ્પનાનો છે. પછી ખુદાના વખાણ છે કે તેણે હઝસ્ત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.)ને પોતાનો (ખલીલ) મિત્ર બનાવીને નૂરની સંપત્તિથી (દૌલતથી) માલામાલ ફરમાવ્યો. પછી અલી (અ.સ.)ના ઉલ્લેખમાં એ ઈશારો છે કે નૂરનો (સિલસિલો) કમ ઈબ્રાહીમ (અ.સ.)ની આલમાં ક્યામતના કાયમ થવા સુધી જળવાયેલો છે; અને તે આલે મુહમ્મદ (અ.સ.) અને અવલાદે અલી (અ.સ.)માં છે. હઝસ્ત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.)ને પોતાના સમયમાં એમ દોઆ માગી હતી કે “અય મારા રબ્બ ! મને હિકમત (સદબુદ્ધિ)

અતાફરમાવઃ અને મને સદાયારીઓમાં ભેળવી દે; અને હવે પછી આવનારા લોકોમાં મારી સત્યવાદી તરીકેની યાદ કાયમ રહે એમ કર.” (૨૬/૮૩-૮૪) હકીકતનો સિદ્ધાંત એમ કહે છે કે ખુદાએ ઈબ્રાહીમને હિકમત આપીને તેની (પોતાની) આલના નૂરે હિદાયતની પરંપરા (સિલસિલા)થી મેળવી દીધો, તે એ નૂરમાં જીવંત છે અને હાદીએ બરહક ને તેની ઝખાન ગણવામાં આવી છે; અને સત્ય બોલનારી ઝખાનનો હેતુ જ્ઞાન (ઈસ્મ) અને હિકમત વાગવવાનો છે.

હસનઅલી શાહ : “શાહ”નો આ મનગમતો અને વહાલો લકબ લગભગ દરેક ઈમામો માટે વપરાયો છે, કેમ કે ઈમામ ખરી રીતે તો બાદશાહ જ છે. અને રૂહાનીયતની રાજગાદીના બાદશાહની મોહબ્બત ખૂબ જ મીઠાશ ભરેલી હોય છે (મનગમતી હોય છે). “શાહ”નો કુરાનિક શબ્દ “માલિક” છે, જેનું બહુવચન મલુક છે; અને હકીકી મોમીનને ઈમામ (અ.સ.)નું બાદશાહ હોવાની કલ્પના થકી અતિશય ખુશી એ માટે મળે છે કે તેમાં એક બહુ મોટો ભેદ છે, જે મજકૂર આયતે કરીમામાં દુખાયેલો છે : “અને (તે સમયને યાદ કરે) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કૌમને કહ્યું કે, હે મારી કૌમ ! અઘાહે તમારા પર કરેલી તે નેઅમતને યાદ કરે કે જ્યારે તમારામાં નબીઓ બનાવ્યા તથા તમને બાદશાહ બનાવ્યા.” (૫/૨૦) એ ભેદ એ મુજબ છે કે મૂસાની ઉમ્મત-મૂસાને માનનારાઓમાંના સાચા મોમીનો પોતપોતાના સમયના ઈમામો (અ.સ.)ના નૂરમાં બાદશાહ હતા, કેમ કે ઈમામે ઝખાન (અ.સ.) મોમીનોની બુલંદ રૂહ નું નામ છે કે જે સંપૂર્ણ માનવી (ઈસ્માને કામિલ) તરીકે શરીર ધારણ કરેલ છે; અને આ મહાન નેઅમત દરેક જમાનાઓ માટે એકસરખી છે.

પવિત્ર નૂરના એ જ મુબારક જામાથી ‘આગાખાન’ના લકબનો આરંભ થયો છે. આ શબ્દની એક બાજુ-એક દષ્ટી-“આકા ખાન” પણ છે. આકા = બુઝુર્ફ, માનવંત ઉપરી, ખાન = માલદાર (રઈસ, અમીર) સરદાર. શબ્દના બન્ને ભાગો તુર્કી ભાષાના છે. “આકાખાન”નો (ટિક્નિકલ) અર્થ છે ખૂબ ઉચ્ચ અને અનુપમ-બેમિસાલ; અને એ જ કાસુમે ઈમામ (અ.સ.)એ તેને લકબ કરીને ત્રણુગ કરેલ છે.

અલીશાહ દાતાર : આ પવિત્ર નામનો અર્થ છે = હઝરત અમીરૂલ મોમનીન અલી (અ.સ.) ઘણો જ (સખી) ઉદાર બાદશાહ છે. આ માનવંત ઈમામ જેમનું નામ “અલીશાહ દાતાર” (અ.સ.) છે, હકીકતમાં મુર્તઝા અલી બાદશાહ (અ.સ.) છે કે જે ઘણા જ ઉદાર (ફિયાઝ) હતા. દાતાર = ફિયાઝ, સખી, ઉદાર, અર્પણ કરનાર, બક્ષવાવાળો; કેમ કે ઈમામ અને પયગમ્બર સલ્વાતુલ્લા અલૈહિમ ખુદાના હાથ છે, તે માટે ખુદા તઆલા પોતાના એ હાથો વડે લોકોને ઈનામો આપે છે, તો ઈમામ (અ.સ.) ખુદાના હાથ તરીકે જે કંઈ અર્પણ કરે છે, તે દરેક વસ્તુથી ઉચ્ચ અને સદાય-હંમેશની હોય છે. જેમ કુરાનની આયત (૨/૨૪૮)નો સાર છે કે ઈમામના રૂહાની બાદશાહ હોવાની સાબિતી એ છે (ઓળખ એ છે) કે તમારી પાસે તે (રૂહાનીચ્યતની) પેટી પહોંચશે કે જેમાં તમારા પરવરદિગાર તરફથી દિલની શાંતિ (શાંતિનું કાસુમે) છે. વળી તેમાં આલે મૂસા તથા આલે હારૂન (નબુવ્વત અને ઈમામત)ના જ્ઞાન અને હિક્મત છે (અને) ફરિસ્તાઓએ તે (પેટી) ઊંચકેલી હશે.” અર્થાત એ ફક્ત રૂહાની વસ્તુ છે, ભૌતિક નહિ. આ છે ઈમામે બરહકના રૂહાની રાજ્યની એક જંવત-પ્રકાશિત દલીલ કે જે આયતે આલે ઈબ્રાહીમ (૪/૫૪)

“...તો બેશક અમોએ ઈબ્રાહીમની અવલાદને કિતાબ અને મહાન બુદ્ધિ અર્પણ કરી હતી તથા તેમને ઘણી મોટી સલ્તનત આપી હતી.”ના પ્રમાણે છે.

સુલતાન મુહમ્મદ શાહ : મૂળ છે સીન, લામ, તોય. સુલતાન = દલીલ, હુજ્જત, બળ, કબ્જો, બાદશાહ. સુલતાન મુહમ્મદ = આ શાનદાર મહાન અને બરક્તવંતા નામમાં સલ્તનતે મુહમ્મદી (અ.સ.)નો અર્થ મોજૂદ છે; અને ખરેખર હઝરત ઈમામ સુલતાન મુહમ્મદ શાહ સલ્વાતુલાહ અલૈહિ વ સલામ તેમના અનુપમ વ્યક્તિત્વમાં રૂહાની બાદશાહના ધણી હતા. આમ તો સઘળા ઈમામ પોતાના સમયમાં રૂહાની બાદશાહ હોય છે, પરંતુ ખુદાના મહાન કાર્યક્રમ મુજબ દરેક જમાનાઓ એક જેવા નથી હોતા, માટે હઝરત ઈમામ સુલતાન મુહમ્મદ શાહ (અ.સ.)નો જમાનો ખૂબ અગત્યનો અને અતિશય ખાસ બલકે સૌથી મહાન હતો, કેમ કે કુરાની તાવીલ મુજબ-તેની ભાષામાં આપ (અ.સ.) જાતે એક ઉચ્ચ ગુણ ધરાવનાર ‘લયલતુલ કદ્ર’ જેવા હતા કે જેમાં દરેક આલમી કાર્યોના ફરિશ્તાઓ તથા મહાન રૂહો અને અન્ય રૂહાનીઓ નાઝીલ થાય છે (જમીન પરે ઊતરે છે). મલએક અને રૂહોના નાઝીલ થવાના હેતુ બે પ્રકારના હોય છે : એક લોકોના ભૂતકાળથી હિસાબ લેવામાં આવે; બીજો એ કે ભવિષ્ય માટે એક મહાન કાર્યક્રમ બનાવવામાં આવે; તો આ “જવંત લયલતુલ કદ્ર”ના જમાનામાં ખુદાનો એ સમય-દૌર અમલમાં આવી ચૂક્યો છે, જેનો ઉલ્લેખ કુરાન (૯૭/૧થી૫)માં ફરમાવેલ. (આ સુસ્તુલ કદ્ર છે જેની પાંચ આયતો છે.)

યાદ રહે કે ફરિશ્તા હોય કે રૂહ તે કેટલાંય સ્તરો ઉપર

મળે છે. અર્થાત મલાએક તથા રૂઢો મા'રક્તના મુકામ પર પોતાના ઢકીકી રૂપમાં ઢોંચ છે, જેમને કોઈ પવિત્ર મનુષ્ય (આરીફ) ત્યાં જોઈને આળખી શકે છે, પરંતુ નીચલી કક્ષાઓ ઉપર, દુનિયાવાળાઓને જેમને ફરિશ્તાઓ અને રૂઢ આવીને મળે છે, તે નક્કર-કંકરૂ (મુન્જમદ) ઢોંચ છે. મતલબ કે દુન્યવી જ્ઞાન અને હુન્નર તથા વિજ્ઞાનની દરેક વસ્તુ પોતાની અસલ અને મૂળભૂત સ્થિતિમાં એક નક્કર ફરિશ્તો અથવા રૂઢ ઢોંચ છે. જેમ પાણી પોતાના સમગ્ર ફેલાવાના દરેક સ્થળે પાણી નથી ઢોતું, તે વરાળ એટલે કે બુખારાત, વાદળ, બરફ અને વરસાદ વગેરે પાગ છે. જે રીતે આજના જમાનામાં વૈજ્ઞાનિકોએ આગુ-એટમનો પ્રયોગ કરીને તેને અલગ કરી તેમાંથી ઇલેક્ટ્રોન રૂપે નક્કર રૂઢ મેળવી છે, તે જ રીતે ઉડતી સ્કાબીઓ એક પ્રકારના નક્કર ફરિશ્તા છે; અને એ સર્વ કાંઈ તે અતિશય મહાન ખુદાઈ કાર્યક્રમ મુજબનું છે, જેનો ઉલ્લેખ કુરાનમાં ઠેક ઠેકાણે ફરમાવેલ છે. જે લયલતુલ ક્ક અને ઢઝરત કાયમુલ ક્યામત અલૈઅફઝલત્તહિતા વસ્સલામ વિશે છે.

શાહ કરીમ : મૂળ કાફ, રે, મીમ. કરીમ = બક્ષિસ કરનાર, દરગુજર કરનાર, માનવંત અને મહાન, માનનીય. આ ખુદાનું એક નામ છે અને તેના સંબંધે-તેને લગતું જ એક ગુમ નામ છે "અલ-અકરમ, અલ-અકરમ, અલ-અકરમ" નૂર મૌલાના શાહ કરીમ અલ હુસૈની ઢાઝીર ઇમામ (અ.સ.) = અર્થ = નૂરનો અર્થ છે બુદ્ધિ વિશેનું, રૂઢાની અને સદવર્તન (અખલાક)વાળો પ્રકાશ. મૌલાનાનો અર્થ છે અમારો ધણી, અમારો માલિક. શાહ કરીમ અલ હુસૈનીની સમજણ છે હુસૈની વંશનો ઉદાર બાદશાહ. ઢાઝીર ઇમામનો અર્થ છે તે ઇમામ જેની ઓળખ અને તાબેદારી જમાનાવાળાઓ ઉપર વાજબ છે; અને

તે વગર આગલા ઈમામોની વિલાયત કામ નથી આવી શકતી. આ ઈમામ મહાન અને માનનીય છે, જે પવિત્ર ઈમામતના કમ (સિલસિલા)માં (સાત સાતનો એક) સાતમો છે, જે એટમી (આગુના) જમાનાનો ઈમામ છે, જેની ઈમામતના પાછલા ભાગમાં (પાશ્વભૂમિકામાં) એક મહાન ક્યામત આવી ચૂકી છે, જેને દુનિયાના લોકોએ ફક્ત રજકુગ (આગુ)ની દુનિયામાં નિહાળી, પરંતુ જાહેરી દુનિયામાં નથી નિહાળી. જેનું કારણ એ દીવાલ છે જે જાહેર અને બાતિનની વચ્ચે ઊભી કરવામાં આવી છે...વસ્સલામ.

ફક્ત ખાદિમ,
-નસીફદીન નસીર હુંઝાઈ
(૨૪ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૩)

**Institute for
Spiritual Wisdom
and
Luminous Science**
Knowledge for a united humanity

